

Počítačové pirátství

Vladimír Vacek – SVŠES, s. r. o. v Praze

Úvod

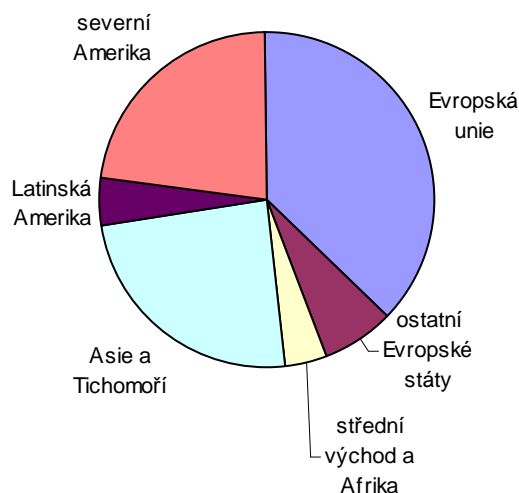
Duševní vlastnictví je motorem veškeré inovace. Porušováním autorských práv se ohrožuje potenciál mnoha technologů vynálezců a podnikatelů. Proto musí státní i soukromé subjekty bojovat společně proti duševnímu pirátství a po celém světě propagovat práva spojená s duševním vlastnictvím. Zavazují nás k tomu schopnosti našich dětí učit se, tvořit a vynalézat. Autorská práva musí být chráněna bezprostředně nyní a rovněž s výhledem do dalších desetiletí. Softwarové pirátství přímo podryvá ekonomiku jako celek a v celkovém měřítku způsobuje ztrátu milionů pracovních míst a mnoha milionů dolarů neuskutečněného ekonomického růstu. proto se každoročně slaví 26. duben jako den „duševního vlastnictví“.

Míra softwarového pirátství a jeho trendy

Podle studie BSA (Business software alliance) byla míra softwarového pirátství v roce 2004 35% což je mírné snížení oproti předchozímu roku. To představuje, že celá jedna třetina softwaru je nainstalována a používána nelegálně. Ve finančních prostředcích to představuje ztrátu téměř 30 miliard amerických dolarů (celkově je na světě legálního softwaru za 59 miliard, ale nainstalovaného softwaru za 90 miliard). Tyto prostředky mohli být vynaloženy na další zkvalitňování a vývoj softwaru na jeho zlevňování a na celkový rozvoj společnosti. Mezi nejhorší země, kde se téměř legální software nekupuje (s mírou nelegálních programů nad 90%) patří Vietnam, Čína a Ukrajina. Nejmenší míra pirátství postihuje Spojená Státy a celý Severoamerický kontinent kde dosahuje „pouhých“ 21%, ale vzhledem k velikosti trhu napáchají piráti škodu za 7,5 miliard dolarů. V České republice dosahuje míra softwarového pirátství 41% to představuje mírné zhoršení o (jeden procentní bod) oproti předchozímu roku. A pro Českou republiku to znamenalo odsun z první dvacítky zemí světa. Stále však zaostáváme za průměrem Evropské Unie který činí 35%. A i přesto, že do EU vstoupila desítky nových členských zemí (kde u některých dosahuje míra pirátství více než 50%) se míra pirátství snížila.

region	hodnota nelegálního softwaru v roce 2004 v mil. USD
Evropská unie	12151
ostatní Evropské státy	2313
střední východ a Afrika	1239
Asie a Tichomoří	7879
Latinská Amerika	1546
severní Amerika	7549

hodnota nelegálního softwaru v roce 2004 v mil. USD

Druhy počítačového pirátství

Počítačové pirátství můžeme rozdělit do několika druhů z nichž se některé vzájemně prolínají anebo jsou si podobné.

- Pirátství koncových uživatelů (End User Piracy)
- Domácí pirátství (Home Piracy)
- Pirátství prodejců (Reseller Piracy)
- Pirátství probíhající na Internetu (Internet Piracy)
- Pirátství podniků (Corporate Piracy)
- Průmyslové pirátství (Industrial Piracy)

Pirátství koncových uživatelů které se vyznačuje používáním mnohonásobné kopie jednoho programového balíku na několika počítačích nebo rozšiřování kopií předmětného softwaru třetím osobám. Tomuto je velice podobné **domácí pirátství**, které obsahuje všechny činnosti od nevinného vyměňování CD a DVD s přáteli až po provozování nevýdělečné internetové stránky za účelem ilegální distribuce programů. Domácí pirátství je ze zcela pochopitelných důvodů nejhůře zjištělnou a regulovatelnou kategorií pirátství. **Pirátství prodejců** se dopouštějí ty společnosti, které prodávají hardware počítače s již nainstalovanými nelegálními kopiemi počítačových programů, nebo případně nahrají software do systémů bez poskytnutí originálních CD a manuálů. Sem spadají i případy, kdy je nic netušícím zákazníkům prodán zastaralý software, který je již stažen z distribuce. Mezi typické znaky tohoto druhu pirátství patří velké množství uživatelů, kteří mají nainstalován program se stejným sériovým číslem a zcela chybějící či nekompletní dokumentace k programu nebo dokumentace, která neodpovídá nainstalované verzi programu. Bohužel se počet těchto případů se zabydlováním osobních počítačů v domácnostech a kancelářích po celém světě zatím jenom zvyšuje. **Pirátství podniků**. "zdrojem zla" jsou v tomto případě lokální sítě (LAN) společností, kde má k jedné legálně instalované kopii určitého programu nelicencovaný přístup i několik set zaměstnanců. Bezpečnosti přístupu k jednotlivým částem sítě se většinou nevěnuje příliš pozornosti a bezpečnostní opatření v tomto směru jsou považována v podstatě za plýtvání finančními prostředky i lidskými zdroji. Není se pak co divit, že myšlenka získat snadno a bez rizika zdarma přístup k určitému programu či jeho kopii je pro zaměstnance tak lákavá.

Další odlišnou větví počítačového pirátství je poškození obchodního jména či obchodní známky. Dochází k němu hlavně tehdy, když jednotlivec nebo firma v rozporu se skutečností prohlásí, že provozuje autorizovaný servis nebo poskytuje autorizovanou podporu určitého systému či programu. Stejněho prohřešku se dopouští i ten prodejce, který neoprávněně používá cizí obchodní značku nebo cizí obchodní jméno. Tradičním typem krádeže duševního vlastnictví jsou porušení patentových a autorských práv, kdy jeden výrobce okopíruje za účelem dosažení zisku materiál nebo proces od jiného výrobce a v nezměněné podobě ho zakomponuje do vlastního produktu. **Průmyslové pirátství** je v případech, že jednotlivec nebo skupina za důvodem získání značného majetkového prospěchu ve velkém měřítku kopíruje a distribuuje programové vybavení. Mezi tímto druhem počítačového pirátství a cenami kopírovacích zařízení a záznamových médií existuje nepřímá úměra - se zlevněním kopírovacích zařízení a záznamových médií se výrazným způsobem zvýší aktivita subjektů na tomto poli. Největším mírou průmyslového pirátství se pravidelně vyznačují rozvojové země, kde se do výroby pirátských kopií zapojují i státem vlastněné firmy vyrábějící mnohdy tisíce CD nosičů denně.

Vlivy ovlivňující počítačové pirátství v ČR

Nelegální pirátské užívání softwaru patří v naší zemi k nejrozšířenějším druhům trestné činnosti. Mezi nejdůležitější příčiny a faktory, které působí a negativně ovlivňují tento druh kriminality patří.

- Rychlý rozvoj trhu s produkty, které jsou chráněny autorským právem, a růst počtu podnikatelských subjektů působících v dané oblasti.
- Nedostatečná kontrola jak státních orgánů tak i soukromých organizací, které se problematikou počítačového pirátství zabývají např. BSA.
- Dosti vysoké ceny originálních výrobků umožňující cenové podbízení např. pirátskou verzí OFFICE 2003 lze získat za cca několik set Kč, originální verzi MICROSOFTU až za 13 tisíc Kč, v souladu s poměrně nízkou kupní silou případných zájemců o určitý předmět duševního vlastnictví.
- Nízká úroveň právního podvědomí (hlavně ve smyslu neznalosti stávající platné právní úpravy jednotlivých oblastí práv k duševnímu vlastnictví) jak u pachatelů trestné činnosti, tak i u zákazníků a koncových uživatelů. Malá úroveň znalostí právní úpravy práv k duševnímu vlastnictví a nedostatek zkušeností s realizací této trestné činnosti u orgánů činných v trestním řízení,
- Organizovanost pronikání a profesionalita zločineckých struktur zajišťujících páčání této kriminální činnosti.
- Složitost prokazování skutkových podstat trestných činů a přestupků podle platné právní úpravy a z toho plynoucí nepružnost a malá efektivnost soudnictví. Dlouhé trestně právní řízení a relativně velmi mírné ukládané tresty.
- Velká liberálnost právních předpisů upravujících podmínky podnikání v dané oblasti.
- Problematicnost právní úpravy zajištění a znehodnocení pirátských výrobků při neprokázání všech znaků skutkové podstaty trestného činu.
- Velké tolerance společnosti k tomuto druhu trestné činnosti.

Tyto činitele mají velmi negativní vliv na stav a vývoj kriminality v dané oblasti a na efektivitu procesu odhalování a dokumentování této trestné činnosti. Nejednotnost právního výkladu skutkové podstaty pak vede zcela zákonitě k protichůdným odlišnostem požadavků jednotlivých orgánů činných v trestním řízení na zmapování trestné činnosti. Vzhledem k intenzivní práci policie a orgánů činných v trestním řízení a mezinárodnímu tlaku zejména ze strany Evropské Unie a Spojených Států byl především v posledních letech zaznamenán výrazný úspěch v objasňování tohoto druhu trestné činnosti. Nejčastějšími případy softwarové kriminality je tzv. „nadužívání softwaru“. To znamená případy kdy legální software je instalován a používán na více počítačích v rozporu s licenční smlouvou. Mnoho podniků užívá softwarové produkty v rozporu s autorským právem aniž by si toho byla vědoma.

Policejní statistiky

Statistika policie ČR za trestní čin porušování autorských práv.

období - rok	zjištěno případů	Objasněno	škody v tis. Kč	
			Celkem	Zajištěno
1.1.2005 - 31.3.2005	179	173	6 418	736
2004	462	437	23 110	923
2003	485	459	15 951	167
2002	975	879	23 930	233

Autorský zákon

Softwarové pirátství je v České republice řešeno autorským zákonem. Trestní postih pro porušování autorského práva riskuje ten, kdo programy pirátsky šíří, ale i ten, kdo takové programy užívá. Programům jako autorským dílům poskytuje jednak ochranu autorský zákon jako takový, s případnou aplikací ustanovení občanského zákoníku o náhradě škody, příp. právo na vydání předmětu bezdůvodného obohacení, a také trestní zákon ve svém ustanovení § 152 - Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi.

Závěr

Počítačové pirátství celosvětovým problémem, kterého se jen tak nepodaří vymítit. Ať už jde o zkopírování vaší nové hry a její výměna s kamarádem za jinou, nebo prodej takto nelegálně pořízených kopií přes internet až pro průmyslovou výrobu nelegálních CD a DVD a jejich následný prodej zájemcům na celém světě. Celosvětový podíl pirátského softwaru vůči bude postupně klesat, hlavně ve vyspělých ekonomikách. Velmi důležitým aspektem je a bude veřejné mínění a jeho vztah k duševnímu vlastnictví. S rostoucí vyspělostí společnosti roste i veřejné podvědomí o autorských právech a o duševním vlastnictví. Pro Američana není "hrdinství" si pořídit nelegální kopii, jak tomu bohužel ještě v mnoha státech včetně české republiky je. Každý z nás by si měl proto uvědomit, že když si někde na internetu "stáhneme" nelegální kopii nějakého softwaru, že tím sice ušetříme nějakou tu korunu, ale že zároveň porušujeme zákon a vystavujeme se riziku trestního stíhání. Na druhou stranu si musí výrobci a policie uvědomit proč je pořád pro 40% Čechů lepší si pořídit nelegální kopii než si software koupit. Jednak je to asi cenou a také asi benevolentními zákony v ČR.

Literatura

[1] Porada V., Konrád Z.: *Metodika vyšetřování softwarového pirátství*. Praha : Policejní Akademie ČR, 1999

[URL2] <http://www.bsa.cz/downloads/2005/05May14-summary%20Czech.pdf>

[URL3] <http://piratstvi.wz.cz/index.html>

[URL4] http://www.mvcr.cz/dusevni/poc_krim.html